

«Θυμάμαι πως, στη δεκαετία του '80, μου είχε κάνει εντύπωση η παράθεση δύο φωτογραφιών: Η μία ήταν από τις παρελάσεις της Πρωτομαγιάς στη Μόσχα, με τους πυραύλους να στέκουν πίσω από τα κεφάλια των στρατιωτών που παρέλαυναν. Η άλλη, που είχε τραβηχτεί έξι εβδομάδες νωρίτερα (17 Μαρτίου), ήταν από την παρέλαση του Αγίου Πατρικίου στη Νέα Υόρκη, στην οποία τεράστιοι Γκούφι και Ντόναλντ Ντακ κρέμονταν πάνω από τους συμμετέχοντες. Η σοβιετική εικόνα ήταν μια συνειδητή και σκόπιμη προσπάθεια προβολής ισχύος, ενώ η παρέλαση στη Νέα Υόρκη ήταν μια γιορτή των συμβόλων του έθνους» έγραφε ο Τζορτζ Μονπιό στη «Monthly Review», το 2004.

Ο Γκούφι και ο Ντόναλντ τον είχαν τρομάξει περισσότερο, καθώς πίσω τους κρυβόταν η αόρατη παντοδυναμία της Ντίσνεϊ Α.Ε., ενώ της Μόσχας οι εκδηλώσεις είχαν εξίσου επικίνδυνους κατ' αυτόν, αλλά πρόδηλους σκοπούς.

Η εργατική Πρωτομαγιά είναι μέρα πάλης κι αγώνα στις χώρες του υπαρκτού καπιταλισμού. Στη Σοβιετική Ένωση ήταν η δεύτερη μεγαλύτερη εθνική γιορτή (μετά την επέτειο της Οκτωβριανής Επανάστασης), μια και οι εργάτες βρίσκονταν στην εξουσία.

Οι παρελάσεις των εργατών, με επικεφαλής τους ήρωες της εργασίας, γίνονταν στην Κόκκινη Πλατεία της Μόσχας. Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ο Στάλιν τις αντικατέστησε με τη μεγάλη στρατιωτική παρέλαση στο κέντρο της Μόσχας, η οποία διέσχιζε και την Κόκκινη Πλατεία, όπου βρίσκονταν ο ίδιος, η κυβέρνηση και όλο το Ανώτατο Σοβιέτ και παρακολουθούσαν μια αληθινή επίδειξη δύναμης. Οι διάδοχοί του διατήρησαν το έθιμο.

Ήταν Πρωτομαγιά του 1990, επί Γκορμπατσόφ, όταν οι ενθουσιασμένοι από τη νομή της εξουσίας εργάτες χύθηκαν έξαλλοι και διέλυσαν την παρέλαση, ευτυχώς δίχως θύματα: τα στρατιωτικά τμήματα κατέφυγαν στους στρατώνες. Ήταν η τελευταία πρωτομαγιάτικη στρατιωτική επίδειξη.

Μετά, η Σοβιετική Ένωση διαλύθηκε στα εξ' ων συνετέθη. Επί Πούτιν, η εργατική Πρωτομαγιά μετονομάστηκε. Έγινε «Ημέρα της Άνοιξης και της Απασχόλησης». Οι εργάτες δεν περνούν καλύτερα. Έχουν όμως την ικανοποίηση να νιώθουν ότι πια δεν τους δουλεύουν. Η Πρωτομαγιά ξανάγινε μέρα πάλης κι αγώνα. Για την περίοδο του υπαρκτού σοσιαλισμού, έλεγαν: «Αυτοί έκαναν πως μας πλήρωναν κι εμείς κάναμε πως δουλεύουμε».

Από τον Ιανουάριο του 1936, ο ισχυρός άνδρας Μολότοφ είχε προειδοποιήσει (στη σύνοδο της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής) ότι «το μέσο επίπεδο παραγωγικότητας της εργασίας μας (...) είναι ακόμα σημαντικά κατώτερο από αυτό της Αμερικής και της Ευρώπης».

Ο Τρότσκι εκτιμούσε ότι είναι «τρεις, πέντε και μερικές φορές ακόμα και δέκα φορές κατώτερο απ' αυτό της Ευρώπης και της Αμερικής, και το κόστος παραγωγής αντίστοιχα σημαντικά πιο υψηλό». Ο Μολότοφ είχε πει επίσης ότι «το μέσο πολιτιστικό επίπεδο των εργατών βρίσκεται ακόμα πιο κάτω από το αντίστοιχο επίπεδο των εργατών σ' έναν αριθμό καπιταλιστικών χωρών». «Και το μέσο βιοτικό επίπεδο» συμπλήρωσε ο Τρότσκι (στην «Προδομένη επανάσταση»).

Ο καλός σύντροφος Σταχάνοφ

Χάρη στη γενικευμένη χαμηλή παραγωγικότητα, άλλωστε, φάνηκε κατόρθωμα το επίτευγμα του Αλεξέι Γκριγκόριεβιτς Σταχάνοφ. Τέσσερις μήνες πριν από τον λόγο του Μολότοφ, τη νύχτα 30 προς 31 Αυγούστου 1935, ο Σταχάνοφ κατέρριψε το ρεκόρ εξόρυξης κάρβουνου βγάζοντας στη βάρδιά του 102 τόνους, με τη νόρμα να είναι επτά τόνοι. Δεκαεννιά μέρες αργότερα, ο Σταχάνοφ πέτυχε νέο ρεκόρ: έφτασε τους 227 τόνους στη βάρδιά του.

Οι σύντροφοί του τον πήραν στον μεζέ και κάποιοι του ρίχτηκαν ρωτώντας τον τι ήθελε να παραστήσει. Τον πήραν όμως είδηση τα ξεφτέρια του κόμματος και τον έκαναν σημαία. Τον έκαναν και μέλος του «Πανενωσιακού Κομμουνιστικού Κόμματος Μπολσεβίκων» (1936).

Ανακάλυψαν κι άλλους δυο: τον πριονιστή Μουσίνσκι και τον μηχανικό Μπουσίγκιν, που επίσης πέτυχαν ρεκόρ στους τομείς τους. Δημιουργήθηκε το «σταχανοφικό κίνημα», με τους εργάτες να αμιλλώνται ποιος θα παράγει περισσότερα. Στην πρώτη «πανενωσιακή σύσκεψη των σταχανοφικών», παρόντες ήταν και ο Στάλιν και ο Μολότοφ. Που, φυσικά, πήραν τον λόγο. Ανάμεσα σ' άλλα, ο σύντροφος Στάλιν είχε πει:

«Ο σύντροφος Μολότοφ σάς διηγήθηκε κιόλας τι μαρτύρια αναγκάστηκε να περάσει ο σύντροφος Μουσίνσκι, πριονιστής στον Αρχάγγελο, όταν κρυφά από την οικονομική οργάνωση, κρυφά από τους ελεγκτές επεξεργαζόταν νέες, ψηλότερες τεχνικές νόρμες. Και του ίδιου του Σταχάνοφ η τύχη δεν ήταν καλύτερη, γιατί στην προώθησή του βρέθηκε στην ανάγκη να υπερασπίσει τον εαυτό του όχι μόνο από μερικούς διοικητικούς υπαλλήλους, μα και από μερικούς εργάτες, που τον περιγελούσαν και τον κυνηγούσαν για τους "νεωτερισμούς" του.

Όσο για το Μπουσίγκιν, είναι γνωστό ότι λίγο έλειψε να πληρώσει τους "νεωτερισμούς" του με το χάσιμο της δουλειάς του στο εργοστάσιο και μονάχα με την επέμβαση του επικεφαλής του τμήματος του εργοστασίου μπόρεσε να μείνει».

Το ότι οι τρεις πρωτοπόροι ουσιαστικά υποδείκνυαν την υπερεντατικοποίηση της δουλειάς, δεν το θεώρησαν αιτία των δεινών τους. Το «σταχανοφικό κίνημα» θέριψε, αλλά έμελλε να εκφυλιστεί. Από το 1931, είχε γίνει απόπειρα οι εργάτες να πληρώνονται με το κομμάτι. Καπιταλιστική μεν εφεύρεση, πλην όμως, με τον εργάτη στην εξουσία, κερδισμένος έβγαине ο λαός. Οι εργάτες δεν μάσησαν. Κυρίως, επειδή γινόταν κρατική διανομή των προϊόντων, με το ρούβλι να μην έχει αξία.

Αυτοί που κέρδισαν ήταν όσοι είχαν μέσον («έγραφαν» πολύ πιο πολλά από όσα παρήγαν). Δημιουργήθηκε η τάξη των απατεώνων. Το σύστημα «αμοιβή με το κομμάτι» απέδωσε όταν καταργήθηκε η διανομή με το δελτίο, και το ρούβλι πήρε επάνω του.

Όμως, το «κυνήγι του ρουβλιού» οδήγησε στην κατάργηση του επτάωρου εργασίας, καθώς μόνο μετά τη λήξη της βάρδιας, στη διάρκεια του λεγόμενου «μη εργάσιμου» χρόνου, οι σταχανοφικοί ταχτοποιούσαν τους πάγκους και τα εργαλεία τους και ταξινομούσαν τις πρώτες ύλες τους, οι επικεφαλής έδιναν οδηγίες στις ταξιαρχίες τους κ.λπ. Και βέβαια, η «πληρωμή με το κομμάτι» ήταν η πιο απροκάλυπτη υποταγή στις καπιταλιστικές μεθόδους, που πια εφαρμόζονταν από το κράτος - ιδιοκτήτη των μέσων παραγωγής.

Πρώτος εργάτης (και) ο... Μεταξάς!

Κάπου εκεί, οι παρελάσεις των εργατών την Πρωτομαγιά στην Κόκκινη Πλατεία αντικαταστάθηκαν από τις στρατιωτικές και την επίδειξη των νέων υπερόπλων. Είχε προηγηθεί ο Ιωάννης Μεταξάς. Με αφορμή την απεργία των καπνεργατών, την Πρωτομαγιά του 1936, αιματοκύλησε τη Θεσσαλονίκη στηρίζοντας τις 75 με 80 δραχμές που πρόσφεραν ως μεροκάματο οι εργοδότες, έναντι των 120 με 130 που ζητούσαν οι εργάτες.

Τρεις μήνες αργότερα, από την πρωθυπουργία, πέρασε στη δικτατορία. Κυβερνητικοί πράκτορες εισχώρησαν στα εργατικά σωματεία και τα άλωσαν, ενώ ο ίδιος ο Μεταξάς ανακηρύχτηκε «πρώτος εργάτης» της χώρας, τίτλο που ούτε ο Στάλιν ούτε άλλος κανείς είχε διανοηθεί να αποκτήσει. Κι αντί για παρελάσεις υπερόπλων την Πρωτομαγιά, προτιμούσε παρελάσεις νεολαίων, με ολίγη από εργάτες και στρατό. Ο ίδιος έγραψε στο ημερολόγιό του της 25ης Μαρτίου 1938:

«Τι όνειρο ήταν χθες και σήμερα! Χθες στο Πεδίον του Άρεως με την Εθνική Νεολαία. Το έργο μου! Έργο που ενίκησε μέσα σε τόσες αντιδράσεις! Σχεδόν 18 χιλιάδες παιδιά από Αθήνα και Πειραιά, περίχωρα και από πολλές επαρχίες. Φάλαγξ "Ι. Μεταξά" Πατρών! (...). Σήμερα. Τελετή. Ενθουσιασμός. Αποθέσεις. Παρέλασις στρατού θαυμασία. Απόγευμα παρέλασις Σχολείων, Προσκόπων κ.λπ. και Εθνικής Νεολαίας με τα Τάγματα Εργασίας εις την ουράν. Αι φάλαγγες της ΕΟΝ ατελείωτοι! Όλοι ντυμένοι! Περίπου 12-14 χιλιάδες! Εντύπωσις εις τον κόσμον καταπληκτική!».

Τα Τάγματα Εργασίας που παρέλαυναν «εις την ουράν» δεν ήταν τίποτε άλλο από τη φασιστική παραλλαγή των σοβιετικών Ταξιαρχιών Εργασίας που είχαν ήδη παρακμάσει και είχαν αντικατασταθεί από τους σταχανοβίτες. Τάγματα Εργασίας («τάγματα θανάτου» τα ονόμαζαν οι έλληνες) είχαν και οι οθωμανοί στις αρχές του 20ού αιώνα: απαρτίζονταν από χριστιανούς 45άρηδες και πάνω που δεν γινόταν να καταταγούν στον στρατό κι εξαναγκάζονταν να εργάζονται σε ορυχεία στα βάθη της Ανατολίας ή ανοίγοντας δρόμους.

Και οι βούλγαροι είχαν Τάγματα Εργασίας. Αυτοί, μετά τον θάνατο του Μεταξά, όταν οι γερμανοί του Χίτλερ κατέλαβαν την Ελλάδα κι έκαναν πάσα τη Μακεδονία σ' αυτούς. Ήταν νέα παιδιά που κι αυτά δούλευαν στο άνοιγμα δρόμων και σε παρεμφερείς εργασίες.

Τα μεταξικά τάγματα μπορούσαν να παρελάσουν με κάθε ευκαιρία, εκτός από την ημέρα της Πρωτομαγιάς. Γι' αυτήν ή και για άλλες μέρες του Μάη, υπήρχαν τα Ανθεστήρια, γιορτή των λουλουδιών, προγενέστερη της δικτατορίας, κατά τη διάρκεια της οποίας γίνονταν παρελάσεις αρμάτων στολισμένων με λουλούδια, κάτι σαν άνθινος καρνάβαλος.

Ανθεστήρια υπήρχαν και στην αρχαιότητα. Κρατούσαν τρεις μέρες, με την πρώτη να είναι η μέρα του εργάτη, η αρχαία Εργατική Πρωτομαγιά, καθώς οι αρχαίοι έλληνες είχαν ανοίξει τον δρόμο, χιλιάδες χρόνια πριν από τη σφαγή του Σικάγου το 1886 και την καθιέρωσή της από τη Σοσιαλιστική Διεθνή το 1889. Μέρα του εργάτη στην αρχαία Αθήνα ήταν η πρώτη της γιορτής των Ανθεστηρίων, αυτή που ονομαζόταν Πιθοίγια («άνοιγμα των πίθων» με το καινούργιο κρασί που έμενε σφραγισμένο από το προηγούμενο φθινόπωρο).

Οι δούλοι (οι πραγματικοί εργάτες) την περίμεναν όλο τον χρόνο: ήταν η μέρα τους. Μπορούσαν να κάνουν και να πουν ό,τι ποθούσε η καρδιά τους, ελεύθερα κι ανεξέλεγκτα. Φυσικά, γνώριζαν πως δεν έπρεπε να το παρακάνουν, καθώς υπήρχε περίπτωση κάποια καμώματα να τα πληρώσουν ακριβά την επομένη.

Τα αρχαία Ανθεστήρια δεν είχαν να κάνουν με τα λουλούδια. Κάποιοι ειδικοί μάλιστα υποστηρίζουν ότι η λέξη δεν προέρχεται από τα άνθη, αλλά από το «θέσθαι» (= «αιτήσαι ή ικετεύσαι) ή «αναθέσθαι» (= ανακομίζειν), καθώς η γιορτή είχε να κάνει με τον θεό Διόνυσο και το ανέβασμα των ψυχών στη γη.

Άλλωστε, γιορτάζονταν από την ενδέκατη μέρα του μήνα Ανθεστηρίωνα που συνέπιπτε με τα τέλη του Φλεβάρη, μήνα μάλλον ακατάλληλου για λουλούδια. Φυσικά, και στα αρχαία Ανθεστήρια υπήρχαν παρελάσεις. Με κυριότερη αυτή κατά την οποία η γυναίκα του βασιλιά (δεύτερου μετά τον επώνυμο από τους εννέα άρχοντες της Αθήνας) έφτανε στο Βουκολείο για να παντρευτεί τον θεό Διόνυσο σε μυστικό γάμο.

Κατά τα λοιπά, και αυτή η Εργατική Πρωτομαγιά δεν είναι αργία, αλλά απεργία.

(Ποντίκι, 1.5.2008)